

НЕОЛОГІЗМИ З АФІКСОЇДНИМИ КОМПОНЕНТАМИ В НОВОГРЕЦЬКІЙ МОВІ

У статті розглянуто морфемний статус афіксоїдів, описано визначальні особливості морфем перехідного типу на матеріалі неологізмів новогрецької мови.

Ключові слова: *деривація, афіксоїд, префіксоїд, суфіксоїд, неологізм.*

В статье рассмотрен морфемный статус аффиксоидов, описаны определяющие особенности морфем переходного типа на материале неологизмов новогреческого языка.

Ключевые слова: *деривация, аффиксоид, префиксоид, суффиксоидив, неологизм.*

The article reviews the status of affixes, describes special features of transition morphemes of neologisms based on the Greek language.

Key words: *derivation, affix, prefix, suffix, neologism.*

Взаємовплив та взаємообмін сучасних мов уможливило використання не тільки інтернаціональних лексичних одиниць, але й словотвірних моделей та інтернаціональних морфем. Слова з міжнародними терміноелементами, такими, як *βιο-*, *αερο-*, *τηλε-*, *-λογία*, *-γραφο* та іншими, можна виокремити в окремі багаточисельні групи.

Визначення статусу цих компонентів є суперечливим, тому що деякі науковці їх називають афіксами (В. Лотте), відносно вільними (відносно зв'язаними) морфемами (О. Кубрякова), зв'язаними опорними компонентами (В. Лопатін), міжнародними терміноелементами (В. Григор'єв), основами складних слів (Н. Клименко). Так, К. Горденська, М. Степанова пропонують розглядати афіксоїдний спосіб утворення як стійку самостійну систему словотворення. Н. Клименко, М. Шанський визначають афіксоїди як складники композитів. Г. Бамбінїотис і Х. Клеріс розрізнять дериваційне утворення слів за допомогою афіксів (просφυματική παραγωγή) та за допомогою афіксоїдних утворень (συμφυματική παραγωγή), які вони називають лексичними префіксами та суфіксами (λεξικά προθήματα та λεξικά επιθήματα) [Μπαμπινιώτης 1996, 77].

За визначенням О. Селіванової, афіксоїд – це колишня коренева морфема, що втратила свою мотиваційну роль у семантиці слова й отримала ознаки службової морфемі [Селіванова 2006, 49].

У сучасній лінгвістичній літературі афіксоїд визначають як проміжну морфему, частину або компонент складного або складноскороченого слова, здебільшого співвідносного з повнозначним словом чи основою, яка повторюється з тим самим значенням у ряді слів і наближається за словотвірними функціями до афіксів [Селіванова 2006, 37-38]. Але отримане новоутворення можна розгорнути в мотивувальне словосполучення, наприклад: *χρηματοδότηση* → *παροχή χρημάτων*, *ακτινοσκόπηση* → *σκόπηση με ακτίνες*, *τηλεχειριστήριο* → *τηλεοπτικό χειριστήριο*. Саме на специфіці складних слів наголошує Н. Клименко, стверджуючи, що в їх структурі є елементи, які відображають компоненти еквівалентного словосполучення [Клименко 1984, 113].

Науковці виокремлюють два типи афіксоїдів згідно з їхньою позицією відносно кореня слова: префіксоїди (передє кореню) та суфіксоїди (слідє за коренем). Запозичені з інших мов кореневі морфеми отримують статус афіксоїдів за умови несприйняття пересічними носіями мови їхнього змісту та відсутності їх як вільних коренів у мові, яка запозичує. До афіксоїдів іноді відносять і регулярні кореневі морфеми складних слів, які створюють продуктивні моделі й відзначаються частотністю у дериваційному процесі [Селіванова 2006, 49].

Функціонально афіксоїди ототожнюються з афіксами, оскільки проявляють словотвірну активність. Наприклад: *τελειοποιώ, ωραιοποιώ, μεταλλοποίηση, βιομηχανοποίηση, χρηματοδότηση, αξιολογία, βαθμολογώ*. Але з наведених прикладів можна зрозуміти, що здатність утворювати дериваційні ряди слів неоднакова й цілком залежить від характеру їх значення.

У грецькій мові афіксоїдних компонентів існує велика кількість. Префіксоїди, на думку Г. Бамбінїотиса, Х. Клеріса, – це словотвірні елементи, які походять від архаїчних слів, або не є самостійними словами, а тільки частиною слів, і мають певні значення. Далі наведено таблиці префіксоїдних компонентів за граматику Г. Бамбінїотиса, Х. Клеріса [Μπαμπινιώτης 1996, 80-81]:

Префіксоїди	Значення	Приклади
<i>αερο-</i>	аеро-	<i>αερο-δυναμική, αερο-σταθμός</i>
<i>αρχι-</i>	позначення першості або переваги	<i>αρχι-μάγειρας, αρχι-μουσικός</i>
<i>αυτό-</i>	само-, авто-	<i>αυτο-άμυνα, αυτό-συντήρηση</i>
<i>βιο-</i>	біо-	<i>βιο-θεραπεία, βιο-τεχνολογία</i>
<i>γεω-</i>	найменування, пов'язане із землею	<i>γεω-λογία, γεω-πονία</i>
<i>ενδο-</i>	внутрішній	<i>ενδο-σκόπηση, ενδο-διαφορές</i>
<i>ευρω-</i>	євро-	<i>Ευρω-βουλή, ευρω-εκλογές</i>
<i>ημι-</i>	пів- (незавершеність)	<i>ημι-διατροφή, ημι-ανασθησία</i>
<i>παν-</i>	позначення найвищого ступеня якоїсь ознаки	<i>παν-αγιότητα, παν-ζουρλισμός, παν-δαμόνιο,</i>
<i>υδατο-</i>	найменування, пов'язане із водою	<i>υδατο-γραφία, υδατό-πτωση</i>
<i>υδρο-</i>	найменування, пов'язане із водою	<i>υδρο-δυναμική, υδρο-θεραπεία</i>

Суфіксоїди – це елементи, що найчастіше використовуються для утворення нових слів та функціонують як продуктивні морфеми з певним значенням. Вони також походять від архаїчної лексики грецької мови та не є самостійними словами [Μπαμπινιώτης 1996, 92-94]:

Суфіксоїди	Значення	Приклади
<i>-αλγία</i>	найменування болю в певній частині тіла	<i>καρδι-αλγία, κεφαλ-αλγία, νευρ-αλγία</i>

-δότηση	надання	χρηματο-δότηση, τροφο-δότηση
-κομία	систематичне виготовлення певного виду товарів	γαλακτο-κομία, τυρο-κομία, δασο-κομία
-κτονία	вбивство	ανθρωπο-κτονία, γενο-κτονία, μητρο-κτονία
-κτόνος	людина, яка здійснює вбивство	συζηγο-κτόνος, παιδο-κτόνος
-κτόνο	найменування засобу, який нейтралізує щось	εντομο-κτόνο, κατασариδο-κτόνο
-λογία	- найменування певних галузей наук; - тема розмови; - концентрація, сукупність предметів або понять	βιο-λογία, εθνο-λογία, κινδυνο-λογία, θριαμβο-λογία, ανθο-λογία, θεματο-λογία, επιχειρηματο-λογία
-λόγος	позначення професіоналізмів	αρχαιο-λόγος, γλωσσο-λόγος
-ποίηση	найменування певної дії	παγκομο-ποίηση, ισχυρο-ποίηση, ομαλο-ποίηση, υλο-ποίηση
-ποιείο	найменування місця професійної діяльності	ωρολογο-ποιείο, επιπλο-ποιείο
-ποιΐα	найменування організованого підприємства	επιπλο-ποιΐα, οينو-ποιΐα
-σκόπηση	найменування дослідження	ακτινο-σκόπηση, δημο-σκόπηση
-σκόπιο	найменування засобу, за допомогою якого здійснюється дослідження	τηλε-σκόπιο, στηθο-σκόπιο

Визначення структури афіксоїдів є складним питанням, оскільки в них можна виділити кореневі морфеми, які виявляють продуктивність, і кореневі морфеми, що змінили свою природу й зазнали семантичної мутації. Можна визнати афіксоїди продуктом регулярного словоскладання, але треба встановити певні правила, які б дозволили відділяти кореневу морфему від афіксоїда, тобто фіксувати, в який момент під час словотворення відбувається деривація або основоскладання.

Дослідження питання частини мовної класифікації лексичного матеріалу з афіксоїдними компонентами дозволяє зробити висновок, що продуктом афіксоїдного словотвору є іменник та дієслово. Пояснити це явище можна тим фактом, що іменник та дієслово є ядром речення, тому що вони використовуються для найменування дій та явищ [Ξυδούπουλος 2008, 355].

Дієслова з суфіксоїдним компонентом досліджувала Н. Клименко [Клименко 2010, 24]. До більш продуктивних вона відносить *-λογία*, *-ποιΐα*, *-γραφά*, *-βολά*, *-κοπά*; менш продуктивним – *-φορά*, *-μετρέ*, *-δρομά*, *-δοτά*, *-περνά*, *-ζά*, *-μιά*, *-πατά*, *-τομά*, але не всі ці компоненти беруть участь у творенні неологізмів, унормуванні нових значень та запозичень.

Г. Бамбінїотис, Х. Клеріс стверджують, що префіксоїди, які використовуються для утворення дієслів, надають новоутворенням відтінки значення [Μπαμπινιώτης 1996, 92-94]: *αυτο-* – зворотне значення; продукт деривації – дієслово пасивного стану (*αυτοελέγχομαι, αυτοδιοικούμαι*);

αλληλο- – значення взаємності, зворотності; результатом словотвору є також дієслово пасивного стану (*αλληλοκοιτάζονται, αλληλοβοηθούνται*), винятки: *αλληλογραφώ, αλληλοεπιδρώ*;

ψιλο-, μισο-, κουτσο-, ψευτο- – використовуються на позначення зменшувально-пестливого відтінку (*ψιλοβλέπω, μισοδιαβάζω, κουτσοπερνώ, ψευτοκλαίω*).

Суфіксоїди зазвичай мають такі значення:

-*βολώ* – значення повторюваності, достатку: *γεννοβολώ, πετροβολώ*;

-*δοτώ* – давати: *χρηματοδοτώ, τροφοδοτώ*;

-*κομά* – піклуватися: *παιδοκομά, γεροντοκομά*;

-*κοπώ* – значення повторюваності, наказовості: *γλεντοκοπώ, βροντοκοπώ*;

-*λογώ* – говорити, або займатися чимось: *χαζολογώ, απεραντολογώ*;

- збирати: *κορφολογώ, ανθολογώ*;

-*μανώ* – посилене значення дієслова: *βροντομανώ, φουσομανώ*;

-*ποιώ* – здійснювати, робити: *νομμοποιώ, δραματοποιώ*;

-*σκοπώ* – досліджувати: *ακτινοσκοπώ, σπλαγχοσκοπώ*.

Існує тенденція щодо відокремлення морфологічних родин суфіксоїдів, наприклад, -*δοτώ, -δότηση; -ποιώ, -ποίηση; -σκοπώ, -σκόπηση, -σκόπιο* та ін. Трактувати це явище можна тим фактом, що виконання дії потребує її найменування, тим більше якщо це стосується утворення та фіксування нових слів.

Аналізуючи лексичні інновації (неологізми), зафіксовані Атенською Академією, зазначимо, що найпродуктивніші дериваційні ряди формує суфіксоїдний компонент -*ποίηση*, який походить від давньогрецького дієслова *ποιώ* та вже не вживається самостійно, але є активним елементом словотворення. Із 298 прикладів новотворень – 32 мають у своєму складі цей компонент.

У загальній кількості афіксоїдів суфіксоїдів більше, ніж префіксоїдів: -*ποιώ* – 10, -*σκοπώ* – 4, -*δότηση* – 14, -*ποίηση* – 32, -*σκόπηση* – 5; *αερο-* – 5, *βιο-* – 7, *анти-* – 9, *τηλε-* – 6 [Δελτίο 2000].

Крім того, спостерігається тенденція до ліквідації афіксоїдного компонента -*ποίηση*, зумовлена його нестабільністю та прагненням греків винайти власні терміни, тому що -*ποίηση* дуже часто є перекладом англomовного афікса -*tion* під час запозичення з англійської мови, наприклад: *απανθρωποποίηση* → *απανθρώπιση, αποκέντρωση* → *αποκέντρωση, βιομηχανοποίηση* → *εκβιομηχάνιση, μεταλλοποίηση* → *εκμετάλλωση* [Δελτίο 2000]. Результатом є лексема з одним коренем.

Отже, дослідити сутність афіксоїдного засобу деривації лексичних одиниць грецької мови, а саме неологізмів та неосемантизмів, встановити склад афіксоїдів неможливо без окреслених критеріїв їх визначення з урахуванням структурних, семантичних та функціональних характеристик.

1. Клименко Н.М., Карпіловська Є.А., Кислюк Л.П. Динамічні процеси в сучасному українському лексикону / Н.М. Клименко, Є.А. Карпіловська, Л.П. Кислюк. – К.: Видав-

ничий дім Бураго, 2008. – 336 с. 2. Клименко Н.Ф. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові / Н.Ф. Клименко. – К.: Наукова думка, 1984. 3. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Селіванова О.О. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с. 4. Українська мова. Енциклопедія. – К., 2000. – 750 с. 5. Клименко Н.Ф. Способы глагольного действия в новогреческом и современном украинском языках // Материалы междунаучно-практ. конф. эллинистов памяти М.Л. Рытовой «Греция и Кипр: язык, культура, страны, народы». – М., 2010. – С. 19 – 29. 6. Лопатин В.В. Русская словообразовательная морфемика: Проблемы и принципы описания. – М.: Наука, 1977. – 315с. 7. Шанский Н.М. Очерки по русскому словообразованию / Н.М. Шанский. – М., 1968. – 310с. 8. Δελτίο επιστημονικής ορολογίας και νεολογισμών // Τεύχος 7. – Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών, 2000. – 243 σ. 9. Μπαμπινιώτης Γ. – Κλαίρης Χρ. Γραμματική της νέας ελληνικής: δομολεειτουργική-επικοινωνιακή / Γ. Μπαμπινιώτης, Χρ. Κλαίρης. – Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1996. – 1160 σ. 10. Ξυδόπουλος Γιώργος Ι. Εισαγωγή στην ανάλυση της λέξης και του λεξικού / Γ.Ι. Ξυδόπουλος // Λεξικολογία. – Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2008. – 380 σ.

Плахотнікова О.Ю., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

АСИМІЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНСЬКОМУ МОВЛЕННІ (на матеріалі виступів депутатів Верховної Ради України)

У статті описано асиміляційні процеси в консонантних сполуках сучасного українського спонтанного мовлення. Експериментально-фонетичне дослідження проводилося на матеріалі виступів народних депутатів Верховної Ради України. Викладені результати засвідчують, що найчастотнішими виявилися порушення асиміляції за глухістю та місцем і способом творення.

Ключові слова: асиміляційні процеси, експериментально-фонетичне дослідження, відхилення від мовної норми, орфоепічні особливості, індивідуальні транскрипції.

В статье изложены ассимилятивные процессы в сочетаниях согласных современной украинской спонтанной речи. Экспериментально-фонетическое исследование проводилось на материале выступлений депутатов Верховной Рады Украины. Представленные результаты свидетельствуют о том, что наиболее частотными оказались нарушения ассимиляции по глухости и месту и способу образования.

Ключевые слова: ассимилятивные процессы, экспериментально-фонетическое исследование, отклонения от языковой нормы, орфоэпические особенности, индивидуальные транскрипции.

The paper describes assimilative processes within consonant combinations of modern Ukrainian spontaneous speech. The experimental phonetic study was based upon the speech of

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Мовні і концептуальні картини світу

Випуск 37

У збірнику вміщено наукові розвідки професорів, доцентів, викладачів, аспірантів та студентів, присвячені аналізу світоглядних горизонтів сучасного мовознавства.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР	О.І. Чередниченко, д-р філол. н., проф.
РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ	А.Д.Белова, д-р філол.наук, проф.; В.Б.Бурбело, д-р філол.наук, проф.; І.О. Голубовська, д-р філол.наук, проф.; Н.Ю.Жлуктенко, к. філол. наук, проф.; В.І.Карабан, д-р філол. наук, проф.; Н.Ф.Клименко, член-кор. НАНУ, д-р філол.наук, проф.; Н.М. Корбозерова, д-р філол.наук, проф.; Г.Г.Крючков, д-р філол.наук, проф.; О.С.Снитко, д-р філол.наук, проф.; Л.І. Шевченко, д-р філол.наук, проф., Л.В. Коломієць, д-р філол.наук, проф.
Адреса редколегії	01030, м. Київ, б-р Тараса Шевченка, 14 Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут філології, тел. 239-32-58
Рекомендовано	Вченою радою Інституту філології від 15.11.2011 (протокол № 4)
Зареєстровано	Міністерством юстиції України (свідоцтво про державну реєстрацію КВ№ 16155-4627Р від 11.12.2009 р.) Постановою ВАК України протокол №1-05/5 від 01.07.10
Адреса видавця	04080, Україна, м. Київ-80, а/с 41 Тел./факс: (044) 227-38-48, 227-38-28; www.burago.com.ua, e-mail: conf@graffiti.kiev.ua

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукopиси та дискети не повертаються.

Олексій К.Б. ОЦІННІСТЬ ЯК МАРКЕР ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКОЇ КАРТИНИ СВІТУ	131
Онац О.М. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ КАНАДИ В АСПЕКТІ ПЕРЕКЛАДУ	135
Оробінська Р.В. ІМПЕРАТИВНЕ РЕЧЕННЯ У МОВЛЕННІ ПЕРСОНАЖІВ НІМЕЦЬКИХ ХУДОЖНІХ ФІЛЬМІВ	139
Охріменко В.І. СМИСЛОВА СТРУКТУРА МОДАЛЬНОГО ІНКОРПОРОВАНОГО МАРКЕРА АСОЦІАТИВНОСТІ <i>CERTO</i> (на матеріалі італійської мови)	145
Павліченко Л.В. СПЕЦИФІКА СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО ПРАВНИЧОГО ДИСКУРСУ В КОНТЕКСТІ РОЗГЛЯДУ МАТЕРІАЛІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	152
Панасевич В.А. ОЗНАКИ БЕЗОСОБОВОСТІ РЕЧЕННЯ У НОВОГРЕЦЬКІЙ МОВІ	159
Парасін Н.Д. ВІЗУАЛЬНО – ПАРАМЕТРИЧНІ ПРОТОТИПИ ТА ЇХ ОБ'ЄКТИВАЦІЯ В МОВІ ТВОРІВ Т. ШЕВЧЕНКА	163
Сингаївська А.В. Патеха Ю.І. ЛЕКСИЧНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У СФЕРІ ЗМІ (НА МАТЕРІАЛІ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ)	168
Пацєєвська О.С. ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ В ПОЛЬСЬКІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ ЕКОНОМІКИ (НА МАТЕРІАЛІ ФАХОВИХ ТЕКСТІВ)	172
Перевишко К.С. КОНЦЕПТ <i>ВЛАДА</i> В СТАРОУКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКИХ ГРАМОТ XIV- XV СТОЛІТТЯ)	177
Перепльотчикова С.Є. МІФОЛОГЕМИ КОНЦЕПТУ <i>ΘΥΜΟΣ/ΓΝΙΒ</i> У НОВОГРЕЦЬКІЙ МОВІ	181
Пічахчи О.В. НЕОЛОГІЗМИ З АФІКСОЇДНИМИ КОМПОНЕНТАМИ В НОВОГРЕЦЬКІЙ МОВІ	187
Плахотнікова О.Ю. АСИМІЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНСЬКОМУ МОВЛЕННІ (на матеріалі виступів депутатів Верховної Ради України)	191